

Մէջքիւր քիթապ, իսթանպուլտա
Գափաֆեան պիրատէրէրէն Սադա Էօ-
գուշունտա վազը աիւրքեանլարընտա
ն չար դշա. սաթթումստ աթր :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐ

Նապը քի իլան իթմիլ իտիք, բէնճ- շէմպիճ կիւնիւ, չօգ եհրէրտէ օլտու- ղու կիւի, Ագապեան վարժարանտա տախի, Վարդան Մամիկոնեանքն զիք- րի ճէմիլինէ իզգէթէն, պիր կիւզէլ զիյնէթ իճրա իտիլմիլ, վէ մէզքիւր զիյնէթէ պիր զիեաֆէթ իլէ պաշլան- տըլընտան, թամ ոսաթ տէօրթ պու- չուգտա պէտ օլունմուշ, վէ սաաթ օն պիրտէ խիթամ պուլմուշ տուր :

Մէղքիւր զիեաֆէթ, խնամակալու- հի տիկիւնէրտէն օրիորդ Ագապի Զը- պըզ ճեան, վէ տիկին Ֆուլիկ Ալթուն- ճեան, վէ տիկին Ագապի Ալէքսան- եան զայլթ վէ հիմէթիլէ քէշիտէ օլունուպ, վէ 250 նէֆէր քէսանա նէֆիս թաամար վիրիլմիլ, վէ պիղ- զաթ քէնտիլէր, միւսաֆիլէրէ հիւր- մէթէն չալըշպ իրտմէթ իթմիլէր տիր, Պատէհու, հալանքն զայլթ կիւզէլ օլմասը, վէ ճէմիլյէթին մէմուլտէն զի- եատէ պուլունմասը ճիհէթիլէ, պաղ- չէտէ սաաթ եհտիլէ գատար պար վէ երգ իլէ էլէնիլմիլ, վէ սօնրա եօգա- րը չըգըլարագ, գըզ շակիրտան թարա- ֆընտան հաղըր իտիլմիլ օլան Նօրասէր և Պարզասէր մուհալէրէսի իճրա իտիլ- միլ, վէ պիր գաշ երգէր, վէ միւս- սիրնուլթըլար օգունտուգտան սօնրա, ճէմիլյէթին քէսրէթինէ եէր միւսաա- տէ իթմէտիլինտէն, թէքըրալէն պաղ- չէտէ ինիլմիլ, վէ թէքըրալէն պար վէ երգ իլէ էլէնիլտիլքտէն պաղա, մէք- թէպիլմիլ իլք տնօրէնի միւսինն կարա- պետ էֆէնտի Զուխաճեան տախի պիր միւսսիր նուլթ իրատ իլէտիլինտէն, ճիւմէնին մէմուլտիլյէթի տալէթ ի- տիլմիլ տիր :

Մէղքիւր ճէմիլյէթտէ հաղըր պու- լունան զէվթըն էքսէրիսի, հալիլէ գատուն թայիֆէսիտէն իպարէթ օլմուշ տուր :

Նապը քի պիլտիրմիլ իտիք, փանոս- եան վարժարան շակիրտանը տախի պիրիլքտէ պուլունմուշ տուր :

Իմտի, կէրէք միւսալէլէյհիւմա խը- նամակալուհի գատունլարա, վէ կէրէք թէշիրֆէ ըզպէթ իտէն զէվթա խի- թապէն, քէնտի թէշէքքիւրի աղիմի- միլի պէեան իտէրիլ :

Ա. Բ. Գ. Ի. ԲԱՐԵԿԱՄԲ

Բէնճէմպիճ կիւնիւ, մէղքիւր ըն- կերութիւնուն մուլագդաթէն թօրըն- մագտա օլտուլու գաղինոսա, Պէր- պէրեան վէ էլմասեան էֆէնտիլէր պի- րէր միւսսիր նուլթըլար օգունմուշլար, վէ բիւնսօ իլէ կիւզէլ կիւզէլ երգէր օգունմուշ, վէ պիր գաշ ուֆագ նուլթը- լար տախի իրատ իտիլէրէք, բէք կիւ- ղէլ սուրէթտէ սաաթ ալթը պուչու- ղա գատար էլլէնմիլ տիր :

Մահէլլի մէզպուրտա, իքի եհլընէ- ֆէրտէն զիեատէ էրքէք վէ գատըն թայիֆէսիտէն ճէմիլյէթ հաղըր պու- լունմուշ տուր :

Ագապեան վէ փանոսեան շակիրտա- նքնտան պիր մըգտարը տախի պիլթիլ իլէ պիրիլքտէ պուլունմուշ տուր :

Զօգ արլու իտէր իտիք քի, օլ կի- ճէքի քիպարճա ճէմիլյէթտէն սայիլ ճէմիլյէթլէր տախի լպրէթ ալտալար- տա, ալթուն նամըլլա հէր քէսէ պա- գըր սաթմասուլար . . . :

Պատմական երկերիցից

Գումաշ արալի գրաի եկեղեցւոյն մօտ խրճիթի մը մէջ բնակող մի աղքատ ծը- նողաց զաւակը, եօթնամեայ աղջիկ,

այս երեքշաբթի օր ջրոյ բարձ մ'առ- նելով եկեղեցի կերթայ աղբիւրէն լի- ցընելու համար, հոն գտնուող եօթա- նասնամեայ քահանայ մը՝ որ քանի մը տարի առաջ Նէնի-գաբուի մէջ դե- աահաս տղու մը պատիւն արատաւ- րած ըլլալու յանցանօք երկար ատեն Ս. փրչի վանքը մնալէ ետք ումանց միջ- նորդութեամբ ազատած էր, աղջկան կը մօտենայ և հարցում մը կ'ընէ անոր, աղջիկն անհասկանալի պատասխան մը կուտայ, քահանայն զինքը Յոյն կար- ծելով ուրիշ հարցում կը կ'ընէ՝ որու դէմ աղջիկն ի պատասխան կ'իմացնէ թէ Հայ է ինք, այս միջոցին աղջկան մայրը վրայ գալով կը հասկցնէ իւր զաւ- կին թոթովախօս ըլլալն և ներումն կը խնդրէ :

—Ուրեմն —կըսէ քահանայն —խա- չահանգիտ մ'ընմ որ անմիջապէս բը- ժըջկուի : Զայս ըսելով կանուռ աղջի- կըն և դէպ ի եկեղեցւոյ դուռը կը յա- առանայ : Բայց երբ կը տեսնէ որ մայրն եկեղեցւոյ արտաքին դռնէն դուրս կենէ, մէկէն կը փոխէ ընթաց- քն և զ'աղջիկն իւր խուցը կը տանի : Իէս ժամ կ'անցնի, և աղջիկը տա- կաւին աներեւոյթ կը մնայ, մայրը կ'ըս- կըսի սրտատանջիլ, և յուսկ յետոյ ան- համբուրութեամբ վերստին կ'երթայ յեկեղեցի և գաւթին դուռը գոյգըտ- նելով, ժամակոյտը կը հարցնէ քահա- նային ուր ըլլալը, նոքա ևս կըսեն կը- նոջ՝ որ երթայ պատարագս օրնելու խուցը նայի :

Իկնը կերթայ կը մօտենայ խուցին, և միամիտ անխորութեամբ դուռն յանկարծ կը բանայ :

Հոս ի յայտ կուգայ գաղանական ե- ղեռնագործութեան սոսկալի երեւոյթ մը, այն եօթն տարեկան հէք և անմեղ օրիորդը կիսամերկ էր անկողնոյ մը մէջ, քահանայն ալ առնէթեր :

Պէտք է երեւակայել թէ ինչ զգաց զժաղգ մայրն երբ իւր սիրելի զաւկին այս անպատուութիւնն աչօք տեսաւ, ժամանակի անհնարին արագութեամբ աչերը կը խաւարին և լիցածամբ քա- հանային եղեռնագործութիւնը կը նշա- ւակէ, բայց անամթ գաղանք լըօրէն կը պատասխանէ, է՛նչ է՛, է՛նչ է՛, է՛նչ է՛, է՛նչ է՛, է՛նչ է՛ . . . :

Աղջկան մայրն այս վիրաւորիչ և ա- պառաժի նման յուրտ պատասխանն ընդունելով կը նուազի, և հաղիւ ու- րեմն կարող կը լինի տունը գնալ աղջ- կան հետ :

Ի վերջոյ, աղջկան քրած խոստովա- նութենէն կ'իմացուի որ, իւր կուսու- թիւնը բարեբաղդաբար չէ եղծուէր, այն ալ շնորհիւ մօրը վրայ հասնելուն :

Աղգ. Պատրիարքարանն այս ահաւոր դէպքն իմանալով, զայլթաղութեանց առաջին առնելու համար փութապէս ճանապարհորդութեան անցագիր մը առնելով ինչպէս կը լսեմք, երէկ այս ճիւղը նաւ դրեր է յերուսաղէմ աք- սոր զրկելու նպատակաւ :

Ոչ, այս քստմեղեցուցիչ դէպքը գոր- ծող քահանայ կամ մարդ, աքսորով յանցանքը չը կրնար քաւել, մանա- ւանդ յերուսաղէմ աքսորուելով, այս- պիտի դատապարտութիւն մը շատ մը եկեղեցականաց բողձալի կրնայ լինել, և Պատրիարքարանի դրամով զերուսա- ղէմ տեսնելու համար դիւրագոյն մի- ջոց մը գտած կը լինին այսպէս եօթն տարեկան խնդ զաղջիկներու արինք մոռնելով :

Ըսել է թէ այլ ևս մեր եկեղեցա- կանաց վրայ հաւատարմութիւն չ'ու-

նենանք, այլ ևս նոցա վերայ մեր կա- կածներն և անվստահութիւններն այն- քան սաստկանան, այնքան արգարա- ցի ըլլան, որ մեր տուններէն, մեր ըն- կերութիւններէն, մեր վարժարաննե- րէն և մեր եկեղեցիներէն վաւտենք զանոնք :

Եւ ինչո՞ւ ոչ, երբ Պատրիարքարանն այսպէս լուին կերպիւ, փափաքելի գա- տապարտութիւն մը տալով, անուղ- ղակի կը քաշալեւէր զգազանաբարյու- թիւնը, այս դժպտուն հաղաքակա- նութեան դէմ բողբեղու առաջին պարտականութիւնն եկեղեցականայն է, երկրորդ ժողովրդեան :

Լաւ ուրեմն, քահանայներ, վար- դապետներ, եպիսկոպոսներ, եթէ ձեր մէջ կան հրաշային ոգիներ, որք իրենց գաղանային կրից անմեղ մանուկ- ներ զոհ տալէ ետք՝ Ս. տեղերն ուխ- տի երթալ կը փափաքին, աւասիկ յա- ջողելու ժամանակը :

Կուզէ՞ք որ այսպէս քարոզ կար- դանք, յարգելի տեաւք, դուք, սըր- բազան Պատրիարք, Աղգ. վարչու- թիւն, քահանայութեան պատիւն այս- պէսով կը կոխտէք. Աստուծոյ և մարդ- կային օրինաց, մարդկային խղճին՝ հա- կառակը կը գործէք :

Երկու չար ծերեր զճուշան բռնա- բարեւ ուղեցին, Ս. Գիրքը կ'ըսէ թէ գատուեցան նոքա, և քարկոծ եղան :

Եթէ այս քահանայն ալ ստուգապէս իւր շնութեան խորհուրդն այս մանկա- մարդ աղջկան վրայ գործադրած է, ինչո՞ւ այլ ևս կը պահէք զինք իւր քահանայական պաշտօնին մէջ, ինչո՞ւ չէք դատար և արժանապէս չէք գա- տապարտեր զինքը. ուրեմն կամ այն է որագը. եկեղեցական յարգելի մարմ- նոյն անունն իսպառ աղարտելու հա- մար այսպիսի ծանուցեալ հրէշներն իւր- րե քահանայ կը պահուին, կամ եթէ ոչ՝ Աղգ. վարչութեան Ամեն. Ս. Նա- խագահը դահալէթ վճիռ մը տուած է զայդ քահանայն իւր Մեծ յանցանաց համար թեթեւօրէն պատժելով :

Երբ խնդիրն այս աստիճան երևան ելած է, մեք կ'պատկաճքոր Պատրիար- քարանն անմիջապէս ի Զմիւռնիա հե- ռագրելով զայն քահանայն Պօլս բե- րէ և դատը տեսնէ. եթէ արդարեւ յանցաւոր է, արժանաւոր պատիւ մը տնօրինէ և գործադրէ, իսկ եթէ աղ- ջկան մայրն է որ չարամտաբար քա- հանային պատիւն այս կերպով աղար- տել յանդգնած է, նա պատժուի :

Բազմաթիւ Աղգայիլներ են որ մեզ հետ կը բողբեն Պատրիարքարանի տը- ուած այս վճռոյն դէմ և մեզ հետ նաեւ սոյն առաջարկութիւնը կ'ընեն :

Ի հարկին, քահանային անունն ալ պիտի հրատարակեմք. արդէն խիստ շատերը զինքը կը ճանաչեն, զաւակ- ներ ունի՝ որոյմէ մէկ քանին ամուս- նացեալ են, թուներ ունի, և իւր կի- նը դեռ ողջ է : (Փող)

Մէրգում քահանանքն չու ճինայե- թի սահիճ օլտուլու հալտէ, վիրիլմիլ օլան ճէզանըն խաֆիֆիլիկ վէ թարղը հազգընտա, փող թարաֆընտան զու- հուրա կէլմիլ պուլունան միւլթալա- եա պիղ տախի հէմէֆընար պուլուն- տուլումուզու կէրչի պէեան իտէրիլ, լաքին պիր նօթթա վար տըր քի, օ- նու թահսին իտէմէլիլ, չէօյէ քի պիր քահանանքն ճինայեթտէ պուլունմաք- նըն սէպէպ վէ հազգ թուլթուլարագ, քեաֆֆէյի քահանալար իւղէրինտէն էմիլյէթի բամէնին գալըրըրմասընը ճայիլ կէօրէմէլիլ, էօյլէ պիր ճինա-

յէթ իճրաք, տէլիլ պիր բարաա իլ- լա պիր բէտէր իւղէրինտէ տախի կէօ- րիւլէպիլիր, նասըլ քի էմալլէրիտէ վար տըր, հալ պու քի, չու եա պու- բէտէր չէօյլէ պիր ճինայեթտէ պու- լունմուշ տուր տէլէրէք, հէր բէտէր- տէն էմիլյէթի գալըրմագլըգ, իլմի մանթըգ ահքեամբնտան տէլիլ տիր :

Էկէր սահիճէն չու ճինայեթ վու- գու պուլմուշ տա, վէ բաթրիլխանէ տէ, էօյլէ պիր սապըգալը տաէմիլ Ե- րասաղէմ սիւրկիւն իթմէլիլ իթի- ֆա իթմիլ իտէ, պիւլիւք պիր գու- սուրտա պուլունմուշ տուր, չիւնքի, մէրգումու սիւրկիւն իթմէք, ելինէ քահանալըգ մուգատաէս սըֆաթը ալ- թընտա պաղը սագլամագ տիմէք տիր, վէ էօյլէ պիր միւսամէհասա, մէզքիւր ճինայեթտէն զիեատէ պիւլիւք մանէ- վի պիր ճինայեթ տիր, պիղճէ բաթ- րիլխանէ մէրգումուն իսթինթագ վէ մուհաքէմէսինէ պագարըգտան սօնրա, քէնտի վաղիֆէսինի իճրա իտէրէք, եանի բուհանի սուրէթտէ թէքմիլ ճէ- զաքըն վիրէրէք, բարապըգտան պիւ- թիւն պիւլթիւն բէտա իթմէլիլ, վէ ճիւսմանի ճէզաքըն տախի գըզըն ֆա- միլխաքըն պըրագմալը խոի :

Իէչէն սէնէ Օրագիրտէ օգունան, վէ անճագ պուտալըլըգ է՛նէր օլան պիր չօգ պէնտէր սըրասընտա, պիր պէնտտէ տախի, էվլէնմէմիլ աւտալա- րա մէքթէպ իտարէսի էմիլյէթ օլուն- մամալտըր, չիւնքի չէօյլէ օլուր պէօյլէ օլուր տէնիլէրէք պիր թագըմ դարա սալմալար օգունմուշ խոի, իմտի պիլ միւնասէպէ, մէզքիւր պէնտի եազան միւլէլիլիլ տիղգալթըն չու բարաա իւղէրինտէ տալէթ իտէրիլ, իլթէ քէն- տույէ տէլիլ էվլէնմիլ պիր աւտամ իլ- լա պոյ պոյ էվլալտար վէ թօրունլար սահիլի պիր բարաա քի, տէլիլ թահ- թը իտարէսինտէ եիւղէրիլ չօճուլար պուլունուպ, վէ հէր գօյալըգ քէն- տույէ եարտըմ իթմէսինտէն ճէսարէթ ալարագ, իլլա հէր նէվի կիւնիւքտէ մէյտանտա օլտուլու թագտիրտէ, վէ հէմտէ տէլիլ պիրինճի տէֆա օլա- րագ ճիւրաթ իթմիլ տիր :

ՊԱՇՏՏԱՆԱՆ ՄԱՆՈՒՑՈՒՄ

Հրաւեր առ դուռն եկեղեցական համագումար ժողովոյ

Ըստ որոշման աղգային Ընդհանուր ժողովոյ և Սահմանադրութեան 25րդ յօդուածոյն տրամադրութեան համա- ձայն Կրօնական ժողովոյ եռագլատիկ ընտրելաց ցանկը պատրաստելու հա- մար Համագումար ժողով պիտի կազ- մուի ի Պատրիարքարան :

Ուստի կը հրաւիրեմ ի սոյն ժողով ե- կեղեցականաց յաւանք գաւազնաբու- թիւնէն ուրազան եպիսկոպոսուք, քա- րողիլ վարդապետ, աւագ քահանայք և ալթունհալար, որ բարահաճին սոյն պաշտօնական հրաւերն ընդունիլ և ա- ռանց պարտազանցութեան յառաջիկայ պահոյ չորեքշաբթի օրը գալ ի պատ- րիարքարան ուր ժամը վեցին ատենը պիտի բացուի :

25 փետրվ. 1872 Միւսմ աղթարար ի Պատրիարքի Հայոց Պատրիարք Կ. Պօլս Կոստանդնուպօլսոյ Մ. Վ. Խրիսթիւն Արքեպիսկոպոս Գլխոյ վանիլոյ

ՏԱԽԻԼ ԻՑԷ

Լա թիւրքիտէ օգունտուլունտ կէօ- րէ, իրինճի սէնէ թէմիլնութ թագ- սիթիլին կէճըմէսինտէն տօլաւը, բուժ էլի տէմիր եօլու ինչաւթ դուժ

Հիսուս իյնէտիւր մուհապպէթի, Բուսիս
իչին չօգ ֆայիտէր, ֆազտթ Միւհ-
թէմէայի Ամէրիգա իչին բէք ազֆայ-
տէրի օլմուշ տուր: Գաբիթէն Պօգս,
պիր գաթիլին քէնտի ճանքնա գաստ
իթմէք իչին ինրա իյնէտիլ թէճրիւ-
պէնին պօշա կիթմիշ օլմասը հազգըն-
տա, Բուսիս իմէրաթօրուհու, Ամէ-
րիգա միլլէթի թարաֆընտան թէպրիք
իյնէմէք իւզրէ, Մանթօնիսմ նամ վա-
րօրա բազիպէն Սէն Բէթըրսպուրկա
կիթմէսի իւլ, մէքըիւր թէպրիքիմիզ
սուրէթի գահիթէտէ սահիհէն տօթլուգ-
ալէնամէթի ատտ օլունմուշ վէ Լիւրօպա
սիրլօմաթլարընքն չիւպհէլէրի թագ-
վիթէթ պուլմուշ տուր: Հաթթիւ օլ-
վազըթ պիր թագըմ տօնաթիւ թէվա-
թուրար կէզմէնէ պաշլամը, չէօյլէ
քի, կիւսա պիզ Բուսիս իւլ կիզի պիր
աշտնամէ ազտ իտէրէք, թիւրքիանքն
Լիւրօպա գըթմասըն Բուսիս զապթ իյ-
լէսին վէ պիզ տէ, սէրպէսթ սուրէթ-
տէ Չանազ գալէտտան կէչիպ տէօնէ-
լիմ, վէ տօնանմաթը իչին լաղըմ կէ-
լէն քէօմիւրիւ հըֆի իյնէմէք իւզրէ,
Մալթա ճէզիլէսին, վէ եախօտ պիր
իքի Եունան ատալարընք զապթ իտէ-
լիմ տէյի պէյիմիզտէ գարար Վիրմիշ
իմիշիզ տէյի զանն օլունտու:

Մէքըիւր թէվաթուրար հէրնէ գա-
տար ապէս չէյլէր իտի իսէ տէ, պիր
չօգ Լիւրօպա հիւքիւմէթլէրի թարա-
ֆընտան Էհէմիլիէթ վիրլիլէրէք թահ-
թը նազարը տիգգաթա ալընտըար,
նապը քի ֆերտասը սէնէ, գօնթ տը
Պայթ, Լիւրօպատա մուհարէպէ վու-
գուլիտէ, Միւհթէմէայի Ամէրիգատա
էֆրեարը ումուհի, սահիհէն Ամէրիգա
հիւքիւմէթլէրի, Բուսիսընք թարաֆընք
թութմաեա մէճպուր գըլաճադ մը տըր
տէյի, թըրիպիւն զազէթմասընք մուխ-
պիրլէրինտէն պիրիսինէ սիւալ վէ պու-
նուհ, Լիւրօպանքն գարա գըթմասը տիւ-
րօմաթլարը իչին պէօյիւք Էհէմիլիէթի-
նի պուլունտուլունու իւալէ իյնէմիշ
տիր:

Հէր նէ գատար, Էհէնէպի մէմա-
լիլէրտէ իսքիսն իտէն Ամէրիգալը-
լար, մէքըիւր թէվաթուրու եարանա չը-
գարմանա չարլըտըար վէ մէքըիւր իքի
հիւքիւմէթլէրի միանէսինտէ ասլա ահտ-
նամէ իմիզլանմիշ օլմատըրընք պիրտիր-
տիլը իսէ տէ, ասլա խայր իթմէտի,
չէօյլէ քի, մէքըիւր թէվաթուրարը
եալանա չըգարմաթ իչին հէր նէ քի
սէօյլէսէ իտիլէր, պիլգի մի ալտատը-
եօրսունուգ տիլէրէք, ինանմաղլար ի-
տի, Բէյ վէ արղումուղա գարչը օլա-
րագ, մէքըիւր իսէնալի իթթիֆագ սէ-
պէպիւնտէն, վէ պաշլըմա Բուսիսլը ա-
միրալ լըսուլըքիւն, իմանըմըք սէյր
ու թէմուշա իյնէմէսինտէն պէրու, Լիւ-
րօպանքն գօրղուլունու օլմուշուգտուր
թապիլաթի իւլ, մէքըիւր կէօթթէրիշ-
լէր, տօթլուգ ալէնամէթլէրի իտիլէր:

Նապը քի մալիւմ տիւր, ճիւլէքեար-
լըք թէհիլէրի տիր, վէ չօգլար էվ-
լէնմիշլէր իսէ, իւք էվլէլ իշի ճիւլէ-
քեարլըքլա պաշլամըլար տըր: Շիւր-
հէսիլ, մէքըիւր իքի մէմալիլէրին
եիւքէք սընքիտա օլանլարը պէյիին-
տէ տօթլուգ մէվճուտ իտի, նապը
քի Բուս քէօյլլէլէրի, Մ. Պօքս նամ
Ամէրիգա սէֆիլիլէր իպրաղէ հիւրմէթ
ու թիպէթ իյնէտիլէր, էօյլէ տէ, Ա-
մէրիգատա Էհալի թարաֆընտան,
Բուսիս իմէրաթօրու հաղթէթլէրին
մալիւմ մի կըրանտիւք Ալէքսիս հազ-
րէթլէրինէ, պիր թագըմ կէօթթէրիշ-
լէր ինրա օլունմուշ տուր:

Պագաթ, մէքըիւր իքի մէմալիլէ-
րին աղըլը ատալարը, պիրիպիլէ-

րինտէն բէք չօգ ուզագ վէ ֆարգըլը օ-
լան մէքըիւր իքի մէմալիլէր միանէսին-
տէ իթթիֆագըն միւմքիսիլ օլտու-
ղունու անիտէ ֆարգ ու ֆէհմ իյնէտի-
լէր: Պէօյլէ պիր իթթիֆագըն եալընը
էֆրեարը պիլէ, Բուսիս իչին սահիհ
պիր մէնֆաթ օլմուշ վէ շիւքհէսիլ
տիր քի սուրէթի զահիլէտէ կէօրիւ-
լէն մէքըիւր տօթլուգու պագըմագ-
լամագ իչին օլ վագըթ բըրէնս Ալէք-
սիսին, Ամէրիգատա կիթմէսինէ գա-
րար վիրլիլէր տիր:

Շու տալի սահիհ տիր քի, ինկիլ-
թէրա իլէ Ամէրիգանքն պիրիպիլէրի
իլէ ուզաշպ իթթիֆագ իթմէլէրին
մէն իյնէմէք իչին, Ամէրիգատա քի Բու-
սիս սէֆիլիլ Մ. Գաթագաղիսէ ալէլ
աճէլէ թալիլմաթ եօլանտը, Հիւքիւ-
մէթիմիզ, սէֆիլիլ միւմալիլէյին, պու-
պապտէ գիւտտէսիլլէ ճահտ ու իգ-
տամ իյնէմիշ օլտուղու վէ սայր պա-
սիրէթսիլլի իչին կէրի չաղըրմասը-
նք, Բուսիս հիւքիւմէթլէրինտէն թալապ
իյնէմէսի իլէ էյի եաթմը տըր: Գաթա-
գաղիլին, բըրէնս Կօրչագօֆ իլէ մախ-
սուս իւնսիլլէթտէ պուլունմասը, վէ
իհիլմալտէն օլտուղու իւզրէ, ալըլ
օլտուղու թալիլմաթլարա իթմաթ իթ-
միշ օլմասը իլէ, Բուսիս հիւքիւմէթի
Մ. Պիշ վէ բէյիս Կըրանթըն խօշանա-
պիլէճէկի սուրէթտէ չարուգ իշ կէօ-
րմէմիշ տիր:

Բուսիս գալիլէթօտու, մասալ
հիւքիւմէ կէշմիշ օլան վէ սուրէթի զա-
հիլէտէ կէօրիլլէն մուհապպէթիմիլլին
օրթատան գալըտըլընք կէօրիւ, վէ
պուլունու իւզրէրինէ պուլունտան պէօյլէ
հիւքիւմէթլէրի, Բուսիս իլէ միւնասէ-
պաթը տօթմանէտէ պուլունմագտա-
եղք տէյի տէհիլէթէ կիրիֆթար օլմա-
եաճագլար տըր: Կէօրիւնիւր քի բըրէնս
Կօրչագօֆ, գարչընքտաքիլին իլթի-
ֆաթ իւզրէ տալրանմասընք կէօրէ-
րէք, քէնտիսի տալի էօյլէճէ հարէ-
քէթ իթմէնէ գարար Վիրմիշ օլտու-
ղունտան, պիլլիմ կիպի, Մ. Գիւրթէնէ
եօլլատըլը վէ մէտէնի միլլէթլէրէ լա-
եղք օլմանան չէտիտ պիր էվրագըրէս-
միլ, Բէյիլ զաղէթտաւանէլը իթթիլլի:
Մէքըիւր էվրագըն, պէօյլէ նէլը
իտիլմէսինտէն իքի մանէպը օլա տըր,
չէօյլէ քի, տէյիլ եալընը Բուսիս ի-
լէ Ամէրիգա միանէսինտէ ճէրէտան ի-
տէն միւնասէպաթըն սօտմուշ օլտու-
ղունու պիլլիլմէքտէ, հաթթիւ, մէք-
ըիւր միւնասէպաթըն տահա գիւտտէ
կէրիլլէլմէսինէ սէպէպ օլմագտա տըր
վէ իլլէրին գաթի մուխապէրաթտա
գարար գըրմասը տալի միւմքիսիլ
տէյիլ տիր, ֆագաթ պուլունտան, պէօ-
յիւք պիր նէթիլէ հուսուլ իտէմէլ,
չիւնք պիրիպիլլիլլիլլէն զայնթ ու-
զագտա պուլունտուղունուլունտան, Մ.
Գաթագաղի իչին գալըլա իտէմէլիլ:

Եալընըլը չու օլաճագ տըր քի Բու-
սիս, պիլլիմ իլէ միւթթէֆիլ պու-
լունմագտա տըր տէյի օլունան զանն-
տան մանէվի սուրէթտէ կէօրիլլիւ
մէնֆատթը զայլ իտէճէք վէ պիլլտէ,
գիւտտէ վահի կէօթթէրիլլէն նէթէ-
լիմ սահիհ հիւքիւմէթլէլլէն ի-
պարէթ օլմուշ օլան պիր իւնսիլլէթ-
տէն գուրթիլլիլլէ օլաճագըլ տըր:

ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՄԱՐԹԻՆԻ

Յ. ԵՐԿՆԱՅԻՆ

«Երկնային մարտին» վերնագրին
տակ երկրի վրայ իրօտող յօդուած մը
անշուշտ ոմանց զարմացումը պիտի չար-
ժէ. սակայն յիշելու ենք որ երկիրս
ալ մուրթով մ'է և երկնից կամարն զար-
դարող անթիւ աստեղաց մին. ուստի

նա ոչ թէ միայն այս նիւթիս կը վե-
րաբերի, այլ բոլոր աստղերէն և մար-
րակներէն առաւել մեր ուշադրութեա-
նը արժան լինելու է. բոտ որում նա
մարդկային ազգին բնակութեանը կը
ծառայէ:

Երկիրս գունտ մ'է որուն հիւսիսա-
յին և հարաւային կողմերը փոքր ինչ
ճնշեալ կամ տափարակ են: Հին ատեն
երկիրս ուղիղ և անյարթ գալտ մը
կենթադրուէր որուն սահմանայն վը-
րայ երկնից կամարն կը հանգչի և ան-
սահման ծովով շրջապատեալ է: Սոյն
գաղափարն ազգացմէլ տարածեալ էր
և միայն սակաւաթիւ իմաստասէրք
երբեմն սորա դէմ բողոք բարձած են:
Սակայն երբ երկրիս մարդակ մ'ըլլան
և արեգակնային դրութեան անգամաց
մին լինելն հաստատուեցաւ, յայնժամ
ալ տարակոյս չ'մնաց նորա գնտաճև
լինելուն. զի եթէ երկնից կամարն վը-
րայ տիւեալ անթիւ աստեղք և մար-
րակք կ'որ են, հարկ է որ երկիրս ալ
մարդակայ մին լինելով կ'որ լինի: Այս
է երկրիս գնտաճև լինելուն առաջին
ապացոյցը:

Լուսնի վրայ խօսած ատեննիս րոյնք
որ երկիրս նորա և արեգակն մէլ տե-
ղը գալով լուսինը կը խաւարի, այս
խաւարման ատեն երբ լուսնի երեսը
նայինք զանի կ'որ ստուերով մը ծած-
կեալ կը տեսնենք: Արդ յայտնի է որ
ամեն առարկայ իր ստուերին մէլ բու-
նի իր պատկերը կ'արտայայտէ, արեգա-
կան ճառագայթից մէլ գալած ատեն-
նիս մեր ստուէրը մեղի նման է, գի-
շերը կ'անդեղի լուսոյ առջին ինչ առար-
կայ գնենք նորա ստուէրն պատին վը-
րայ կը ներկայանայ: Ուստի եթէ երկ-
րիս ստուէրն կ'որ է ինքն ալ կ'որ լի-
նելու է:

Ուրիշ ապացոյցք որ երկրիս գըն-
տաճևութիւնը ցոյց տան, երկրիս
չուրջ ճանապարհորդներէ առնուած
են: Մակեդանա առաջինն էր որ 1519
ին այսպիսի փորձ մ'ըրաւ: Ճանա-
պարհորք կը ծանուցանեն թէ հիւսի-
սային կիսագունդէն դէպ 'ի հարաւ
գացած ատեննին հարաւային կողմէն
նոր աստեղք հորիզոնէն դուրս ելլեն
որք դարձեալ անտեսանելի լինին, դէպ
'ի հիւսիս ետ դառնան: Նաեւ ծովուն
վրայ հեռաւոր առարկայից վերին մա-
սերն կը տեսնուին և անկարելի է գա-
նենք զոլորովին տեսնել մինչև որ չ'մօ-
տենանք նոյա: Այս և ասոր նման ու-
րիշ ապացոյցք տարակոյս չեն թողած
մեր բնակարանին կ'որ լինելուն վրայ:

Երկրիս տրամագիծը 1720 միլիէն է,
մակերեսը թ 9 միլիէն 280,000 միլի-
քառակուսի և շրջապատը 5400 միլի-
լիթէ այս մեծութեան հետ բարձրա-
բէժ լինինք և խոր ծովերն բաղա-
տենք կը գտնենք որ նարինջի մը վրայի
ծակտիւր և ցոյլաւայ բամբուշ նարինջին
հետ ինչ համեմատութիւն որ ունին
նոյնք ունին նաեւ ծովերն և լիւրինք
երկրագունտին հետ:

Ըսինք թէ երկրիս հիւս. և հար. կող-
մերը սակաւ ինչ ճնշեալ են, բնութե-
րայ կը հարցնէ ինչպէս եղած է ասի:
Երկիրս — կրտէ երկրաբանութիւնը—
նախ և առաջ գոլորշիներէ կը բաղկա-
նար որ խտանալով կաթիլներէ բաղ-
կացեալ հեղուկի փոխուեցան, բոտ օ-
րինայ կեդրոնայից դրութեան շուր-
հեղուկը կեդրոնական գոլորթեան շուր-
ջը զետեղեցաւ, և որովհետեւ հեղուկ
երկիրը կը շրջէր, ուստի հասարակածին
կողմը, ուր սոյն շրջման արագութիւ-
նը իր գաղաթնակէտին ժամանէ, ա-
ւելի բարձր եղաւ քան թէ բնականա-

յին կողմը, ասի փորձով ցոյց տալու
համար գործիք ալ հնարուած է:

Ամենուս ծանօթ է որ երկիրը 24 ժա-
նու մէլ իր առանցքին վրայ դառնալով
նոյն միջոցին նաեւ արեգակն շուրջն
կը պտտուի, այս շրջանաց արդիւնքը լաւ
գիտենք, առաջինը կը պատճառէ
գիշեր և ցերեկ, իսկ երկրորդը տարին
իր չորս եղանակներովն ի միասին: Սա
կայն զարմանալին այն է որ մեզ կը թը-
ւի թէ երկիրս անշարժ է, իսկ երկինք իր
մարտնչելովը յուզման մէլ, Հպարտ
է երկրիս բնակին և կուզէ որ միւս-
նաւոր աշխարհներ իրեն ծառայեն և
միտքը չը բերեր որ իր բնակարանը
այն աստեղաց առջին գնտասեղի գըլ-
խու մը մեծութեանը կը նուազի, հոգ-
չէ որ աշխարհս անշարժ, իսկ երկինք
յուզեալ երեսնայ, թրամիլէյով կամ
չազենալով ճամբորդած ատեննիս ալ
մեզի կը թուի որ շէնքերը կը շարժին
իսկ մենք ոչ. ասի լոկ երեսնայ մ'է.
ուրիշ զարմանալիք մ'է ձմեռուան մի-
ջոցին երկրիս վրայ ցորտ և ամառը
ջերմ լինելը. քանի որ երկիրս ձմեռը
արեգակն մերձաւորագոյն է քան ա-
մառը, Շիտակ է որ արեգակն ճառա-
գայթք մօտէն աւելի կը ջերմացնեն
քան թէ հեռուէն, սակայն ճառա-
գայթից ջերմացողից զօրութեան աղ-
ղեցութիւնը իրենց ուղղութենէն է
կախեալ, եթէ նորա հորիզոնին վրայ
ուղղահայեաց դիրքով լինան աւելի
կազդեն քան թէ մօտ եղած և խոտոր-
նակ ինկած ատեննին:

Արդ երկրիս առանցքը իր բոլոր շըր-
ջանին մէլ 23 և կէս աստիճան քովտի
ծնած լինելով արեգակն ճառագայթք
ամառը մեր կիսագունտին վրայ ուղ-
ղահայեաց կ'իյնան, իսկ ձմեռը խոտոր-
նակ գիրքով. ուստի նոքա ամառը կը
ջերմացնեն երկիրը և ձմեռը ոչ. բաղ
'ի դմանէ արեգակն ճառագայթք ա-
մառը 16 և կէս ժամ երկրիս մակերե-
ւոյթին վրայ կը ցոյանան, քանի որ ձը-
մեռը լոկ 7 և կէս ժամ:

Բաւական համարելով երկրիս վրայ
այսքան ծանօթութիւն տալն անցնինք
այս օրերս բազմաց մտքերն յուզման
մէլ ձգող լնդդոյ մը որ երկրիս կը վե-
րաբերի: Լրագիրք ծանուցին թէ աս-
տեղագէտ մը գիտաւոր մը տեսնելով
հրատարակած է թէ նա օգոստոսի 12
ին երկրիս շրջանին մէջէն անցնելով
պիտի խորտակէ զաշխարհ: Եւրոպայի
մէլ բազումք այս լուսն լսելով խու-
ված են և ոմանք ալ տկարացած: Սա-
կայն այս լուրը բնաւ վրդովիչ ազդե-
ցութիւն մը թողելու չէ մեր մտաց վը-
րայ երբ յիշենք որ 17 և կէս միլիւնի
չափ գիտաւորք կան որոնց բազմաթիւ
լինելն նոյա տնիլաս լինելուն ապա-
ցոյց մ'է, զի Արարիչը համայն բնու-
թեան մէլ այնպէս կարգադրած է որ
թէ բուսոյ և թէ կենդանեաց մէլ վը-
նասակարները սակաւաթիւ և օգտա-
կարներն բազմաթիւ լինին:

Ասկէ դատ 1770 ին գիտաւոր մը Ե-
րուսակի լուսններուն շրջանէն անցած
ատեն նոքա ամենայն անդորութեամբ
և կարգաւ իրենց ընթացքը շարունա-
կած են, իսկ գիտաւորք ինքը պարտա-
ւորուած է ընթացքէն չեղելու. նաեւ
1861ին երկրոյ գիտաւորք երկրիս շըր-
ջանէն անցած կը համարուի ազանց
նորա վնասելու:

Գ. Պապուսարեան

ՍԱՀԻՊ ԴԱՅԻԹԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Գալթիտա Բէնճէլմալի բաղարձում
Նոյ 29 իրսի խանութա: